

Het minimaal beroepsprofiel in de bouwsector¹

Met het opstellen van een reeks 'minimale beroepsprofielen' tekent het Fonds voor Vakopleiding in de Bouwnijverheid een leertraject uit voor de verschillende bouwberoepen. Zo'n leertraject toont welke vaardigheden noodzakelijk zijn om een kans te maken op aanwerving en hoe iemand vervolgens een bouwberoep aanleert. De minimale beroepsprofielen kunnen als handleiding fungeren om opleidingsprogramma's vorm te geven.

Beroepsprofielen zijn langzamerhand een vertrouwd deel van de Vlaamse arbeidswereld. Een beroepsprofiel ambieert een uitputtende inventaris te zijn van de vaardigheden die een volleerd uitoefenaar van een beroep beheerst. Zo'n beroepsprofiel is dan ook een meer dan nuttig instrument om een beroep te analyseren. Het kan bijvoorbeeld behulpzaam zijn bij het bepalen van kwalificatieniveaus, bij certificeren en het signaleren van opleidingshiaten.

De methode werd vanaf 1995 ontwikkeld in opdracht van de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen, die ook nu nog een projectteam bezit dat beroepsprofielen opstelt op vraag van sectoren. Voor een veelheid van beroepen, uit diverse economische sectoren, werden ondertussen beroepsprofielen opgesteld. Voorbeelden zijn offsetdrukker, vrachtwagenchauffeur en bouwkundig tekenaar studie bureaus. Voor de bouwnijverheid zorgde het Hoger Instituut voor de Arbeid vanaf 1996 voor een twintigtal profielen van verschillende bouwberoepen.

Een beroepsprofiel legt de lat hoog, doordat het een eindtoestand beschrijft: het toont de vaardigheden die een zelfstandig werkend vakman beheerst. Sommige vaardigheden uit een beroepsprofiel worden enkel van zeer ervaren arbeiders verwacht en wor-

den pas laat in de beroepsloopbaan aangeleerd. Het beroepsprofiel van de – nochtans eenvoudige – job van werfbediener (ook wel handlanger of manoeuvre genoemd) omvat bijvoorbeeld 59 vaardigheden en 14 algemene beroepshoudingen. Een meer veeleisende stiel als buitenschrijnwerker telt al snel 84 verschillende vaardigheden en 17 algemene beroepshoudingen.

Een minimaal beroepsprofiel als instap

De lijst van vaardigheden uit een beroepsprofiel mag niet verward worden met de minimale kennis die een arbeider nodig heeft om een valabele arbeidskracht te zijn. Door de band genomen zijn bedrijven meer dan tevreden met arbeiders die een behoorlijk deel van een beroepsprofiel beheersen. Daardoor biedt een beroepsprofiel minder mogelijkheden om instapopleidingen uit te tekenen. De lijst van vaardigheden van een beroepsprofiel is er veel te uitgebreid en ambitieus voor.

Een 'minimaal beroepsprofiel' wil deze lacune aanvullen, door duidelijkheid te verschaffen over de vaardigheden die een beginnende arbeider in een beroep dient te beheersen. Daartoe schikt een minimaal beroepsprofiel de verschillende vaardigheden in een leertraject. Het distilleert uit het beroepsprofiel achtereenvolgens welke vaardigheden noodzakelijk zijn om een kans te maken op een aanwerving, welke vaardigheden de beginnende arbeider als eerste onder de knie dient te krijgen en hoe het verdere leerproces vervolgens verloopt (tabel 1).

Het leertraject verfijnen

Het eenvoudig ordenen van de vaardigheden volgens het moment van aanleren doet echter onrecht

aan de praktijk van het werk. De kennis van sommige vaardigheden is immers belangrijker dan die van andere. Zo is een vaardigheid die iemand frequent gebruikt, belangrijker dan een die slechts

Tabel 1.

Illustratie van een minimaal beroepsprofiel aan de hand van het leertraject van een werfbediener

Nodig voor aanwerving. Tien vaardigheden, waaronder:	
Vorbereidingen treffen voor het metselwerk	Aanbrengen van specie, stenen en andere materialen. Een kruiwagen of bouwlift kunnen gebruiken en de juiste ergonomische houding kunnen aannemen.
De omgeving en de opritten van gebouwen aanleggen (tegels, klinkers, kasseien, ...)	Schoonmaken van het terrein. Diverse schoonmaaktechnieken kennen en de verwerking kunnen controleren tijdens alle fasen van de uit te voeren werken.
Algemene beroepshoudingen	Doorzettingsvermogen. Ondanks moeilijkheden toch een doel willen bereiken.
Vaardigheden die als eerste aangeleerd worden (1-2 maanden). Achttien vaardigheden, waaronder:	
De inrichting van de bouwplaats: vaste (< 6 m) of rollende steigers installeren	Steigers, vaste ladders en steunarmen zelf kunnen monteren en bevestigen. De basisregels voor de montage kennen, de verankeringen en installatienormen kennen, gebreken opmerken
De inrichting van de bouwplaats: vaste (< 6 m) of rollende steigers installeren	Steigers demonteren. De basisregels voor de demontage van steigers kennen. Gebreken in het steigermaterieel opmerken.
Vorbereidingen treffen voor het metselwerk	Mortel maken (mechanisch of met de hand). De juiste mengverhouding kennen, bindmiddelen en hulpstoffen kennen, de technische instructiefiches volgen en de mortelmolen kunnen gebruiken.
Vaardigheden die vervolgens aangeleerd worden (3-4 maanden). Negen vaardigheden, waaronder:	
Vorbereiding van grondstoffen en gereedschap	Bepalen van de benodigde grondstoffen en gereedschap en kunnen na-gaan of ze in goede staat verkeren
Vorbereiding van grondstoffen en gereedschap	De leveringen van grondstoffen in ontvangst nemen. De leveringen kunnen controleren en de plaats van laden en lossen op het terrein kunnen bepalen
De inrichting van de bouwplaats: vaste (< 6 m) of rollende steigers installeren	De werken met zeilen afschermen, om zo stof en andere overlast te vermijden.
Vaardigheden die vervolgens aangeleerd worden (5-6 maanden). Drie vaardigheden:	
De inrichting van de bouwplaats: de voorbereiding van het bouwterrein	Het voorlopig effenen van het terrein. En het gereedschap daarvoor kennen.
Schoren gebruiken en plaatsen	Schoren aanbrengen voor het metselwerk, balken, vloeren, timmerwerk en de muuropeningen. Rekening kunnen houden met de belasting, de toegankelijkheid van de werkplek en de veiligheid
De omgeving en de opritten van gebouwen aanleggen (tegels, klinkers, kasseien, ...)	Afgraven en aanvullen van grond. Afgravings- en dammingstechnieken kennen en verdichtingsgereedschappen kunnen gebruiken.

Opmerking: 33 vaardigheden – oftewel bijna de helft van het totale aantal vaardigheden – vallen buiten het profiel op zes maanden. Het gaat om vervolmakingsvaardigheden, waarvan pas na meer dan zes maanden verwacht wordt dat een werfbediener ze beheerst. Soms gaat het ook om vaardigheden die de bedrijven helemaal niet verwachten van hun werfbedieners, omdat ze er bijvoorbeeld gespecialiseerde arbeiders voor inschakelen.

marginaal gebruikt wordt. Daarom wordt het leertraject verfijnd met informatie over:

- *tijdsbesteding*: de vaardigheden waaraan een beginnend beoefenaar veel tijd besteedt;
- *moeilijkheidsgraad*: de moeilijke vaardigheden voor een beginnend beoefenaar;
- *toekomstig belang*: de vaardigheden die in de nabije toekomst belangrijker of minder belangrijk worden.

Deze drie inschattingen van het 'gewicht' van een vaardigheid, corrigeren het eendimensionale beeld dat een leertraject oplevert. Gecombineerd met het leertraject geven ze genoeg informatie om op een doordachte wijze een opleidingstraject uit te tekenen en daarin de vaardigheden aan te duiden die extra aandacht verdienen.

Gegevensverzameling

Het opstellen van een minimaal beroepsprofiel gebeurt aan de hand van gestandaardiseerde interviews in twintig bedrijven. Deze bedrijven worden zorgvuldig geselecteerd, met oog op een spreiding naar regio (Vlaanderen versus Wallonië) en door de band genomen ook volgens de omvang van de bedrijven. Ook andere criteria zijn denkbaar, afhankelijk van de doorslaggevende breuklijnen in de subsector.

In elk van de twintig bedrijven wordt met een leidinggevende voor het beroep in kwestie een leertraject opgesteld, zoals dat in de onderneming doorlopen wordt. Bijzondere aandacht gaat naar het verzamelen van gestandaardiseerde gegevens, zodat de onderlinge vergelijkbaarheid van de interviews verzekerd is. Het minimale beroepsprofiel wordt berekend als grootste gemene deler uit de verschillende opgetekende leertrajecten.

De waarde van een minimaal beroepsprofiel staat of valt met de homogeniteit van het onderzochte beroep. Als een beroep uiteenvalt in verschillende onderling afwijkende subberoepen – een voorbeeld is schrijnwerker, waar een buitenschrijnwerker andere vaardigheden beheerst dan een binnenschrijnwerker – dienen verschillende minimale profielen opgesteld te worden.

Duidelijk mag zijn dat de minimale beroepsprofielen een uitgesproken pragmatische aanpak bieden,

vertrekkende van de noden van bedrijven. Verder bieden de minimale beroepsprofielen geen absoluut leertraject, geldig over een lange periode en onafhankelijk van allerlei omstandigheden. Minimale instapdrempels in een job zijn afhankelijk van het bestaan van opleidingen, de toestand op de arbeidsmarkt, enz.

Totaalbeeld

De gegevensverzameling in de bedrijven is sterk kwantitatief georiënteerd. Dat zorgt voor onderling vergelijkbare antwoorden. Een afgeleide daarvan is dat voor elke vaardigheid een eindscore kan berekend worden – afhankelijk van een weging van componenten als complexiteit, tijdsintensiteit en toekomstig belang – die het gewicht van de vaardigheid in het minimale beroepsprofiel inschat. Tabel 2 toont ter illustratie de belangrijkste vaardigheden voor een werfbediener met zes maanden ervaring, uitgaande van de (arbitraire) weging van 40 procent op tijdsintensiteit, 40 procent op complexiteit en 20 procent op toekomstig belang. Een basisopleiding werfbediener, die de bouwbedrijven wil voorzien van werfbedieners die het zes-maandenprofiel beheersen, moet logischerwijze voor deze vaardigheden een belangrijke plaats reserveren in het opleidingsprogramma.

Besluit

De voordelen van de minimale beroepsprofielen liggen voor de hand. Het leertraject omschrijft immers welke vaardigheden essentieel zijn om ook maar enige kans op aanwerving te maken en welke vaardigheden tijdens de eerste maanden na aanwerving dienen aangeleerd te worden. Samen met de nuancering door tijdsintensiteit, complexiteit en toekomstig belang, wijst het leertraject opleidingsinitiatieven de weg naar een leerpakket dat een antwoord biedt op de vragen van bedrijven.

Omgekeerd maakt het leertraject ook duidelijk welke de vaardigheden pas na een lange tijd beroepservaring aangeleerd worden. Dit zijn dan vaardigheden die best niet prominent figureren in een instapopleiding.

Tabel 2.

De kernvaardigheden voor een werfbediener na zes maanden ervaring

Rang	Categorie	Vaardigheid
1	<i>Uitvoeren van sloopwerk voor verbouwingen</i>	Puin ruimen. Puin scheiden en sorteren, afvoergereedschap en machines installeren en de principes van afvalverwerking kennen.
2	<i>De inrichting van de bouwplaats: vaste (< 6 m) of rollende steigers installeren</i>	Steigers, vaste ladders en steunarmen zelf kunnen monteren en bevestigen. De basisregels voor de montage kennen, de verankeringen en installatienormen kennen, gebreken opmerken
3	<i>Vorbereidingen treffen voor het metselwerk</i>	Mortel maken (mechanisch of met de hand). De juiste mengverhouding kennen, bindmiddelen en hulpstoffen kennen, de technische instructiefiches volgen en de mortelmolen kunnen gebruiken.
4	<i>8. Plaatsen van geprefabriceerde elementen</i>	Aanslaan van lasten. Lasten kunnen inschatten, aanslaggereedschap kennen en de juiste toepassing ervan, kennis van de criteria om af te keuren.
4	<i>Vorbereidingen treffen voor het metselwerk</i>	Aanbrengen van specie, stenen en andere materialen. Een kruiwagen of bouwlift kunnen gebruiken en de juiste ergonomische houding kunnen aannemen.
4	<i>Letten op de veiligheid en hygiëne</i>	Elementaire kennis van het ARAB en eerste hulp bij ongevallen (EHBO).
7	<i>Vorbereiding van grondstoffen en gereedschap</i>	De leveringen van grondstoffen in ontvangst nemen. De leveringen kunnen controleren en de plaats van laden en lossen op het terrein kunnen bepalen
7	<i>Schoren gebruiken en plaatsen</i>	Schoren aanbrengen voor het metselwerk, balken, vloeren, timmerwerk en de muuropeningen. Rekening kunnen houden met de belasting, de toegankelijkheid van de werkplek en de veiligheid.
7	<i>Onderhoud van machines en gereedschap</i>	Dagelijks in goede staat houden van machines en gereedschap. De veiligheidsvoorschriften kennen, machines en gereedschap kennen, technische voorschriften kunnen lezen.

Er zijn momenteel minimale beroepsprofielen beschikbaar voor industrieel schilder, werfbediener en binnenschrijnwerker. De volgende jaren krijgen alle bouwberoepen onderscheiden in de beroepenclassificatie van het Fonds voor Vakopleiding een minimaal beroepsprofiel.

Michel Albertijn
Tempera

Noot

1. Bij het Fonds voor Vakopleiding in de Bouwnijverheid zijn er momenteel minimale beroepsprofielen beschikbaar voor industrieel schilder, werfbediener en binnenschrijnwerker. De profielen worden ontwikkeld door Tempera en Agesoc. Deze profielen zijn verkrijgbaar bij het Fonds voor Vakopleiding in de Bouwnijverheid, Koningsstraat 45, 1000 Brussel, tel. 02-210 03 33.

Referenties

Linda Wouters (1998) Opleidings- en kwalificatiebehoeften: de aanpak van het Fonds voor Vakopleiding in de Bouwnijverheid, HIVA-FVB, Leuven, Brussel.